

Куликова Л.А.

викладач кафедри англійської філології та
методики викладання англійської мови

Тарасенко Т. В.

к. пед. наук, доцент
кафедри англійської філології та
методики викладання англійської мови
Мелітопольський державний
педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького, Україна

КОНОТАЦІЯ ЯК НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ ЕКСПОНЕНТ МОВИ

Анотація. У статті розкрито взаємозв'язок мови і культури в умовах розвитку глобалізації. Виділено важливість фонових знань іноземної культури при підготовці викладачів іноземної мови.

Ключові слова: культура, ментальність, конотація.

Resume. The article deals with the relationship of language and culture in the condition of globalization. The importance of cultural background knowledge in the foreign language training is detailed.

Keywords: culture, mentality, connotation.

В умовах бурхливого розвитку глобалізації і розширення контактів між представниками різних націй вивчення взаємозв'язку мови та культури набуло масштабного характеру. В мовознавстві це питання вперше було розглянуто В. фон Гумбольдтом. Проблема дослідження ускладнилася, оскільки поняття «культура» має різні варіанти його інтерпретації в залежності від того чи іншого аспекту його розгляду. Нині існує більш п'ятиста різних визначень культури.

У широкому сенсі культура розуміється як сукупність проявів життя, досягнень і творчості народу або групи народів [3, 229]. Звичайно, між мовою і культурою існує прямий нерозривний зв'язок. Мова виступає і як показник культурних цінностей нації, і як інструмент для засвоєння цих цінностей. Без культури неможливе існування мови як явища. Вони є знаковими системами та слугують для відображення світогляду особистості. У них схоже соціальне походження і суспільство виступає їх умовою функціонування.

Національно-специфічна система поглядів властива для кожного мовного колективу. До формування неповторної мовної картини світу, яка є єдиною в своєму роді, призводять національна специфіка розумової діяльності і розбіжності в сприйнятті навколишньої дійсності.

У сучасній лінгвістиці теза про те, що будь-яка мова є втіленням певної етнокультурної філософії, є загальноприйнятою. Найяскравіше ця філософія проявляється в семантиці мовних одиниць. Будь-яка мова є унікальною структурованою мережею елементів, які виявляють свою етнічність через систему значень і асоціацій. Системи бачення світу в різних мовах відрізняються. Кожна мова є, перш за все,

національним засобом спілкування, в якому відбиваються специфічні національні факти матеріальної та духовної культури суспільства, яке мова обслуговує. Коли вона виступає в якості транслятора культури, мова здатна робити вплив на спосіб світо-розуміння, що характерний для тієї чи іншої лінгвокультурної спільноти [4, 31].

Більшість вчених вважають, що менталітет неможливо зрозуміти «зсередини», будучи його носієм, оцінка йому може бути дана тільки «ззовні». Тим більше, неможливо «навчитися» чужому менталітету чи намагатися його скопіювати. При використанні чужої мови людина пропускає її через призму «рідної» ментальності, що неминуче спотворює установки, які закладені в чужій мові. Треба народитися і вирости в тій культурі, в якій за багато століть створювалася ця ментальність. Людина може лише наблизитися до розуміння світогляду тієї чи іншої нації через вивчення її мови, яка і є провідником цієї культури [1, 143].

Кумулятивна функція є однією з найважливіших функцій мови. Вона сприяє накопиченню і збереженню в мові всього досвіду мовного колективу. Найбільш яскраво ця функція мови виявляє себе на лексичному рівні, оскільки саме словниковий склад мови відображає фрагменти соціального досвіду, які пов'язані з повсякденною життєдіяльністю народу. Тому А.А. Леонтьєв справедливо зауважує: «Не можна заперечувати, що два слова в двох різних мовах, що позначають один і той же предмет в культурі двох народів, і є перекладними еквівалентами, неминуче пов'язуються з нетотожними змістами, і це дозволяє говорити про «національні сенси мовних знаків» [1].

Ментальність відображується не лише на рівні лексики, але й граматично-му рівні. Багато лінгвістів, визнаючи зв'язок мови і культури, звертаються саме до лексико-семантичного рівня мови, який безпосередньо реагує на зміни у всіх сферах людської діяльності. Зміст лексики є головним матеріалом вивчення специфічних рис національного світосприйняття. Отже, якщо в мовній одиниці є культурна інформація, то повинна бути і категорія, що співвідноситься з двома різними семіотичними системами мови та культури і дозволяє описати їх взаємодію. Так, В.Н. Телія в якості основного поняття в лінгвокультурології виділяє культурну конотацію як інтерпритацію денотативного чи образно-вмотивованого аспектів значення в категоріях культури [2, 214]. Культурна конотація виникає як результат інтерпритації асоціативної основи фразеологічної одиниці чи метафори за допомогою співвідношення їх з культурно-національними стереотипами.

Лексика з національно-культурним компонентом значення даної мовної спільноти відрізняється по емоційно-естетичним асоціаціям, які викликаються цим значенням, і називається конотативною лексикою. Так, наприклад, тільки в контексті американської лінгвокультури можна пояснити конотації словосполучень *Ivy League suit*, *Madison Avenue clothes*. Студенти найпрестижніших приватних коледжів та університетів на північному сході США, які належать до Ліги плюща, носили дорогі костюми із замші. Згодом лексична одиниця *Ivy League suit* стала вживатися для позначення будь-якого костюма із замші хорошого якості. Носій американської культури добре знає термін *Madison Avenue clothes*, бо на Медісон Авеню в Нью-Йорку розташовані магазини найдорожчого дизайнерського одягу. Вже в самому словосполученні укладено екстралінгвістичне значення «одяг хорошої якості».

Найчастіше конотації сприймаються як оціночний ореол, при цьому також

яскраво проявляється національна специфіка мови, яка створює картину світу. Таким чином, в різних мовах у слів на рівні поняття конотативне значення може повністю відрізнятись. Це свідчить про те, що конотація виступає національно-культурним експонентом у мові. Ми можемо говорити з упевненістю про те, що існує мовна картина світу, яка є унікальною для кожної нації. Існує система поглядів, що є загальною і національно-специфічною для носіїв кожної окремої мови.

При вивченні іноземної мови все більше усвідомлюється необхідність оволодіння не тільки мовними структурами, а й «фоновими знаннями», культурою країни, що вивчається. Особливо гостро ця проблема відчувається при підготовці висококваліфікованих фахівців. Відомо, що перекладач або викладач іноземної мови має бути підготовлений до того, щоб вміти пояснити суть і призначення різних інститутів своєї країни іноземною мовою і зіставити культурні відмінності своєї і чужої країни. Він повинен мати уявлення про різноманітні аспекти життя країни, що вивчається, в тому числі про те, яким чином відбувається управління країною; як будується сімейне життя; ким і як вирішуються етнічні, релігійні, національні чи расові проблеми. Перекладач або викладач має бути знайомий з національно-маркованими формами спілкування, пов'язаними з укладенням шлюбу, народженням та хрещенням дитини, перебуванням в гостях, він має знати моделі освіти, поширені забобони, фольклор, звичаї гостинності, особливості національного гумору. Такий фахівець повинен вміти користуватися формулами вітання, жестами та етикетними нормами, він знає, чим заповнюють дозвілля люди в країнах, що вивчається. Перекладачу або викладачу слід бути знайомим з культурно зумовленими ритуалами спілкування, забобонами, особливостями приготування їжі і кулінарними табу, з традиціями підношення подарунків, проявами патріотизму чи дружелюбності і т. д.

Отже, при вивченні іншомовної культури важливо: 1) визначити обсяг досліджуваного культурологічного матеріалу; 2) виявити, якого роду культура відповідає цілям вивчення мови в конкретній ситуації; 3) відібрати і проаналізувати відповідний цим цілям матеріал; 4) формувати у себе «навички культурної чутливості»; 5) формувати розуміння того, що жодна культура не є статичною; 6) усвідомлювати, що в даний час в світі функціонує ціле сімейство варіантів англійської мови. Очевидно, вирішити ці завдання можна, використовуючи не тільки матеріали курсу країнознавства, введення в теорію міжкультурної комунікації, інших теоретичних дисциплін на практичних заняттях з іноземної мови, але в більшій мірі працюючи самостійно з використанням довідкової літератури, словників, енциклопедій і відеофільмів.

Література:

1. Леонтьев А.А. Национально-культурная специфика речевого поведения /А.А. Леонтьев; под ред. А.А. Леонтьева и др. – М.: Наука, 1977. –352 с.
2. Телия В.Н. Фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты [Текст] / В.Н. Телия. – М.: Школа «Языки русской культуры»,1996. – 288с.
3. Философский энциклопедический словарь; сост. Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 576 с.
4. Язык и культура: сб. обзоров [Текст]; отв. ред. Е.О. Опарина и др.; РАН ИНИОН. – М.: ИНИОН, 1999. – 109 с.